

„SZERVEZETT NEMZETTÁRSADALOM” KÉTFÉLE NÉZETBEN. Az új magyar rendiség hívei írják a *Hitel* második számában: „A magyar népközösség érdeke... mindenekelőtt a *szervezett nemzettársadalom* kiépítése s ezért a magyarság legsürgősebb feladata: kutatni a szervezkedés módjait és lehetőségeit, hogy e lehetőségeknek... megfelelően ellenállóvá építhessük nemzetéletünket. S bár a szervezés szükségének kérdésében aligha lehetne különbség, mégis támadások érték lapunkat hangoztatása miatt.” A lap szerkesztői sietnek kijelenteni, hogy a demokráciaellenesség és a fasizmus vádja „alighanem tévedésen vagy megtévesztésen alapszik.” Ha méltatták is előző számukban Hitlert és Mussolinit, ez csak azért történt, hogy „a nagy világáramlatok tárgyilagos vizsgálata” alapján felismerhessék „életünknek azokat a belső törvényeit, melyek nem kívülről, külső országokból, de nem is benn, tőlünk idegen néptől ránkényszerített parancsok, hanem normák, melyek itt, küzdelmeink közepette alakulnak ki.”

Sokkal reálisabban hangzik már mindez, mint az az egetostromló célkitűzés, amit Albrecht Dezső a *Hitel* első számában hirdetett. Negyedévvél ezelőtt még így fejezték ki magukat: „Az újból pozitív tartalommal telített magyar lelkeség megteremtése a romániai magyarság feladata”, s az imperialista vágyfantázia szárnyain Neohungáriához jutottak el. Egy „privilegiumokra támaszkodó” nemzet „dunamedencei missziós tudata” forrt akkor bennük s az Árpádházi királyok és az Anjouk dinasztikus terjeszkedő politikájában keresték fasizmusuk ideológiai megalapozását. A *Hitel* új számában már nem ismétlik megnyílt támadást a francia forradalom demokratikus eszméi ellen s azt

sem mondják már: „Merjünk nagyok lenni!” Negyedév alatt annyit mégis megtanultak Hitelék, hogy lóhátról nem lehet beleszólni a romániai magyarság szellemi életébe. Jóval szerényebbek lettek, kutatásról, tárgyilagos vizsgálatról beszélnek s egyszeribe a reális transzilvánizmus belső törvényeit emlegetik.

Mondanunk sem kell, hogy Hitelék szineváltozása, a leegyszerűsödött magatartás, amennyivel behizelgőbb, annyival veszedelmesebb is. „Ugy változni, hogy átmentsük önmagunk lényegét, külső alkalmazkodással fedni a *változhatatlan* lelket” – írja egyhelyütt Albrecht s ezzel a módszertani vallomással a Hitel reálisabb képének titkát árulja el. Miután a lélek, az ideológia eleve (ők azt mondják, Bölcs Leó óta) „változhatatlan”, szó sem lehet elfogulatlan kutatásról, frázis a tárgyilagosság emlegetése és semmi sem áll tőlük távolabb, mint a kisebbségi magyar valóság törvényeinek, a kívülük adott dolgok logikájának felfedése. Nézzük csak meg közelebbről az előtérbe tolt reálpolitikai jelszót, a „szervezett nemzettársadalom kiépítésé”-t! A kisebbségi magyarság önvédelmi szervezkedésének szükségessége természetesen vitán felül áll, nem is a Hitel hirdette ezt legelőször. Ami azonban vitát válthat ki s amiért „támadás” is járhat, az a magyarság megszervezésének elve és terve, miértje és mikéntje.

A népszervezés kulcsa a Hitel új számában is változhatatlanul az új nemzeti vezetőréteg. A demokráciaellenesség vádjával szemben nyomatékosan kijelentik, hogy „az új nemesség *független az osztályoktól*, mindenkit magabátömörit, akiben megvan a közösségi munkára való hajlam és képesség.” Itt tehát némi demokratikus engedékenységgel, vagy, hogy az ő belátásos szavakkal éljünk, kisebbségi reálpolitika mutatkozik. Megtudjuk, hogy nemcsak mágnás, birtokos, pap, tanító, ügyvéd, orvos, kereskedő, iparos és gazda tartozhatik az új vezetőosztályba, mint az első számban, hanem lehet új nemes az egyszerű földmunkás, zsellér, béres, sőt bizonyára még az ipari munkás is, ha képes és hajlamos „közösségi munkára”. De mi a magatartása az új feudalizmus reálpolitikusainak azzal a történelmi ténnyel szemben, hogy a kollektív hajlam és munkabírási korántsem egyes egyénekben mutatkozik csupán, hanem a feltörekvő nép, a dolgozó osztályok sajátja is? *Pongrácz Kálmán* Debrecenből írja a Hitelnek: „Szekfű Gyula helyes meglátása szerint új vezető réteget kell nevelnünk a mai némileg *feltolakodó*, bomlasztó vagy igazi történelmi érdekeink iránt érzéketlen osztályok helyett.” A magatartás minden kétséget kizár. Albrechték új nemessége nemcsak, hogy „független” akar maradni a magyar dolgozó osztályoktól, munkásságtól, parasztságtól, kispolgárságtól, hanem egyúttal gátat is akar rakni a magyar nép „feltolakodása” elé.

Milyen értelemben beszélnek akkor mégis – nemzetszervezésről, népközösségről? Közelebb jutunk a fasiszta gondolatmenet megértéséhez, ha elolvassuk Albrecht „reálpolitikai” programját: „A gazdasági szervezés előtt két nagy feladat áll: egyik a városi, csak részben termelő, inkább fogyasztó rétegek megszervezése, a másik a falusi agrár-lakosságé. Az első a maga összetett voltában, ellentétes és széthúzó érdekeivel, ma még áttekinthetetlen szövevényeivel – bár fontossága nyilvánvaló – bizonyára egy *későbbi*, fejlettebb kisebbségi életszervezet feladata marad, míg a második a maga sürgető és parancsoló szükségével a kisebbségi futam *első* körének a feladata, jóformán minden további munkának alapja.” Honnan nézi Albrecht a kisebbségi magyarságot, hogy így ítél, felülemelkedve a reáliákon, az eddig történeteken, a már egybegyűlt közösségi erőkön és felsorakozott szervezeteken? Mi-

lyen magas polc az, ahonnan a veszélyeztetettebb, de egyben jobban is szervezett városi magyarság, százezernyi magyar munkás és kisiparos oly sommásan elintézhető s „a kisebbségi futam körei” oly biztonsággal oszthatók be, egy a másik *után?* Albrecht a kisebbségi magyarság gazdasági szervezésénél egyszerűen számításba sem veszi, hogy új nemesség nélkül is létrejönnek, élnek és fejlődnek munkásérdekvédelmi szakszervezetek vagy kisiparosok, kigazdák szövetkezetei. (Politikai téren sem vesz tudomást Albrecht a Magyar Párt helyenkint valóban demokratikus tömegalapokon nyugvó tagozatairól, a szociáldemokratákról vagy a Magyar Dolgozók Szövetségéről.) Ez a „realizmus” nem a dolgok valóságából kiinduló tapasztalati következtetés, de legfeljebb stratégiai szemlélődés egy légi eszményképnek a dolgokra kívülről való rákényszerítése érdekében.

Albrecht felülnézetből ítél, egyelőre homályban tartott, előttünk azonban korántsem ismeretlen célok vágyálmokban fogant irreális kiindulási pontjából. Stratégiai realizmusa természetesen még a falusi agrárlakosság gazdasági megszervezését sem gondolja komolyan, hiszen ha a földművesnép tényleges érdekeiből indulna ki, akkor a városi fogyasztók megszervezése s az őstermelést nagymértékben foglalkoztató, az elsodródó falusi rétegeket pedig magához rögzítő és átalakító gyáripari termelés szociális vonatkozásainak rendezése, egy szóval: a városkomplexum világért sem volna számára „későbbi” feladat. Egyszerűen az elmaradtabb falusi lakosság könnyebb befolyásolhatóságáról van szó a „reálpolitikai” felmérésben, szemben a városi magyar nép fejlettebb demokratikus öntudatával és szervezettebb osztálytörekvéseivel. A szervezett nemzettársadalom idealista módra *felülről lefelé* elképzelt kiépítése egy pontban sem találkozhatik a kisebbségi tömegek öncélú szervezkedésével, mert ennek a fikciókból indult „építés”-nek a célja is túlmegy a kisebbségi magyarság reális önérdelkein.

Ha mond is olyasmit Pongrácz *A népi és európai gondolat* című cikkben, hogy „nemcsak a földművességet, de ipari proletariátusunkat is fel kell emelni és beépíteni a nemzeti szervezet épületébe”, akkor ott van a magyarázat is, hogy miért van erre a totális nemzetszervezésre szükség: „a magyarság európai és dunavölgyi *küldetésének* betöltése céljából”. Itt rejlik a nemzetszervezés, a népközösség fasiszta értelme. A missziós öntetszelgés egy lelki húron pendül a kiváltságos urhatnomsággal. Ha „küldetés” a kiindulási pont, impérium a cél. Az új nemesség szervezte katonás nemzettársadalom végzetes magyar katasztrófolitika eszköze. Bárcsak felismernék ezt a Hitel fiataljai is!

A kisebbségi magyarság önvédelmi szervezkedése természetesen nemcsak vágyfantaszták játéka, de reális cél is lehet. Hiába akarja eszeileg kisajátítani a Hitel a demokratikus romániai magyar új nemzedék hagyományos folyóiratát, hiába fogalmazza meg vele szemben felháborodását, úgy, hogy „egy inkább jobboldalinak nevezhető folyóirat is fasizmust szimatolt körülötte” – a *Fiatalok* oldalain mégis ezt olvassuk *László Dezső* tollából: „Minden erőnkkel mellette vagyunk minden olyan változásnak, ami végső gyökerében is innen Transzilvániából indul és ami minden más tekintet nélkül első sorban kisebbségi sorsban élő népünkért történik, ami annak *alulról felfelé való gazdasági, művelődési és társadalmi megszervezéséért és erősítéséért* folyik. Azokat a vezetőket, akik ezt eddig nem tudták megtenni, menti az idő, de egy új órség már semmiképpen sem indulhat más programmal, mert ezt az általunk láttatott alulról felfelé történő megszervezést tovább ódázni nem lehet, elódázni vagy ismét kitolni végzetes bűn és halálos merény-

let a kisebbségi magyarsággal szemben.” A kisebbségi magyar nép „alulról felfelé történő megszervezése” a mi nyelvünkön a dolgozó néposztályok demokratikus szervezkedését jelenti s azt az értelmi szolgálatot, amellyel ebben a tömegfolyamatban a magyar intelligencia a magyar nép ideális öntudatraébredését és történelmi feltörekvését támogatja – külön kasztprogramok és uralmi hátsógondolatok nélkül. De ha konkrétan is fogalmazzuk meg a közös demokratikus célt, az kétségtelen előttünk, hogy a „szervezett nemzetársadalom” vitájában a Hitel „történelmi gondolat”-ával szemben a *Fiatalok* gárdája történelmi haladást képvisel.

Balogh Edgár